

РОЛЯ И МЯСТО НА АРБИТРАЖНИЯ СЪД ПРИ ЦЕНТРАЛЕН ДЕПОЗИРАР АД

I. ПРАВНА УРЕДБА:

1. Граждански-процесуален кодекс (ГПК);
2. Закон за публичното предлагане на ценни книжа (ЗППЦК);
3. Закон за международния търговски арбитраж (ЗМТА);
4. Наредба № 8 от 12.11.2003 г. за Централния депозитар на ценни книжа (Наредбата);
5. Правилник на Арбитражен съд при Централен депозитар АД (ПАС);
6. Етични правила за поведение на Арбитражен съд към Централен депозитар АД;
7. Вътрешни правила на Арбитражен съд към Централен депозитар АД;
8. Конвенция за признаване и изпълнение по чуждестранни арбитражни решения;

II. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА

1. Понятието арбитраж по своята правна същност представлява правораздавателна дейност, която се осъществява от трето лице, определено от двете спорещи страни. Арбитражното правораздаване се осъществява въз основа на договор между страните (арбитражно споразумение). Арбитражът е възможен при наличие на законова разпоредба, която предвижда арбитражно правораздаване по всички или по някои видове спорове.
2. Арбитражът е нов, по-усъвършенстван, финансово достъпен и бърз способ за разрешаване на спорове. Той съдейства за подобряване на правния ред и повишаване на правосъзнанието. От първостепенна значимост за разрешаването на възникнали спорове в дадена област на обществените отношения и за качествено и пълно правораздаване (установяване и присъждане на правата, предмет на спор), въз основа на правилното и законосъобразно приложение на нормативните актове, които ги релевират, е изключителната компетентност на правораздаващия орган в сферата на отношенията, предмет на спора. При разностранните и сложни отношения в глобалния свят специализираният арбитраж, притежаващ изискуемата специална компетентност, осигурява най-пълноценна възможност за истинско правораздаване. Една от ролите на специализирания арбитраж е да укрепи вярата на спорещите страни, като присъди съгласно буквата, духа на закона, и материализираната с него воля на законодателя, която е

правоимащата страна при обективно прилагане на нормативните регулатори.

3. За разлика от държавното съдебно производство, арбитражното се отличава с бързина – спорът се решава само на една инстанция, а постановеното арбитражно решение е окончателно и подлежи на принудително изпълнение по реда на ЗМТА и ГПК. По този начин страните по арбитражното производство получават бърза и ефективна защита на правата си.
4. Друго основно предимство на арбитража е, че спорещите страни сами избират членовете на арбитражния състав, което увеличава доверието към арбитражния състав, който не е служебно назначен, а определен от свободната воля на страните. В Арбитражния съд при Централния депозитар решаващият състав се състои от трима арбитражи, като всяка от спорещите страни избира по един основен арбитраж и един резервен арбитраж, а двамата основни арбитражи избират от своя страна от списъка на арбитражите председателя на решаващия състав. Освен това, арбитражното производство не е публично, което гарантира конфиденциалността на спора. Арбитражите, които участват в производството, са длъжни да пазят в тайна сведенията, които са им станали известни при арбитражирането или посредничеството. И не на последно място, таксите за разглеждане и решаване на арбитражни дела са значително по-ниски от тези на държавните съдилища.
5. Акцентираните съществени предимства на арбитражното пред съдебното правораздаване са мотивирали законодателя, отчитайки сложността на урежданата материя, спецификата и степента на риск при осъществяване на инвестиционните отношения, да вмени със ЗППЦК решаването на споровете във връзка с осъществяване дейността на ЦД на специализиран арбитраж.
6. Отчетен е предмета на дейност на ЦД, като национална система за съхранение и управление на ценни книжа, регистриране на сделките сключени на Фондовата борса, откриване, водене и приключване на сметки за ценни книжа и разплащанията по тях, който предмет изисква гарантирането на ефективна система за защита на инвеститорите, стабилност на пазара, равнопоставеност, прозрачност и окончателност на сделките.

III. АРБИТРАЖЕН СЪД КЪМ ЦЕНТРАЛЕН ДЕПОЗИТАР АД

1. Съгласно чл.127, ал.8 от ЗППЦК при Централен депозитар АД се създава Арбитражен съд (наричан за краткост „АС“) като независима правораздавателна институция. Дейността на АС се регламентира от приет от Общото събрание на Централния депозитар правилник, а се ръководи от избран също от Общото събрание на Централния депозитар председател и заместник-председател. Останалите арбитражи се определят от предварително одобрен от Съвета на директорите на Централния депозитар списък като

основен критерий за техният избор е същите да са изтъкнати професионалисти във финансовото и банково право.

2. АС е компетентен да разглежда спорове свързани с дейностите, извършвани от Централния депозитар, а именно:
 - 2.1 Споровете между членовете на Централния депозитар, както и спорове между Централния депозитар и неговите членове. Следва да се има предвид, че членовете на Централния депозитар могат да бъдат единствено инвестиционни посредници, управляващи дружества, банки, фондови борси или чуждестранни депозитарни и клирингови институции. АС разглежда тези спорове въз основа на предварително подписано съгласие на членовете на Централния депозитар.
 - 2.2 АС е компетентен в съответствие с ПАС да отменя отказа на Съвета на директорите на Централния депозитар да се приеме нов член. Ако отказът бъде отменен, кандидатът се счита приет за член от датата на решението на АС.
 - 2.3 АС решава спорове в кръга на посочената компетентност при наличие на арбитражно споразумение между спорещите страни. Споразумението трябва да бъде писмено, съответно се обективира когато ищецът предяви исковата си молба пред АС, а ответникът писмено приеме спорът да се разглежда от АС или когато участва в арбитражното производство без да оспорва компетентността на АС.

IV. ПРОЦЕДУРА ПО ПОСРЕДНИЧЕСТВО

1. Процедурата по посредничество също представлява ефективен и бърз способ по приятелски начин да се преодоляват разногласия и да се разрешават конфликти. Правилникът за работата на АС при ЦД предоставя възможност на страните преди да упражнят правата си по клаузата за арбитраж да използват института на посредничеството, подробно уреден в Раздел II от Правилника. Наред с правораздавателната дейност на АС в ПАС е предвидена и дейност по посредничество, чрез която се цели даден спор да бъде разрешен взаимно от страните чрез посредничеството на предварително избран посредник, вписан в списък на посредниците към АС. Целта на посредника е използвайки специализираните си знания във връзка с отношенията, предмет на спора, да сближи позициите на страните, с оглед постигането на помирение и разрешаване на спора без намеса на трети лица. За целта посредникът трябва да търси и предлага решение на спорните въпроси по начин, който смята за най-подходящ, като отчита интересите на всяка от страните.
2. В случай на помирение споразумението между страните има сила на извънсъдебна спогодба, а в случай, че посредничеството не даде резултат, посредникът предлага спорът да бъде разрешен по пътя на арбитража. Само

при изрично писмено съгласие на страните, посредникът може да участва при разрешаване на арбитражния спор.

V. АРБИТРАЖНО ПРОИЗВОДСТВО

1. Процедурата при която се осъществява арбитражното производство е разписана подробно в Правилника на АС. Тя се състои от две части – писмена и устна. Писменото производство е подготвително. Включва изготвяне и изразяване на исканията и възраженията, които се връчват на ответната страна и съда, заедно с приложени писмени доказателства. Устната част се състои от представяне на доказателствата и аргументиране на доводите на двете страни. По съгласие на страните делото може да бъде разгледано и без тяхното присъствие. Води се протокол. Заседанията не са публични. При разглеждане на делото се допускат само страните и техните представители, както и лицата пряко ангажирани в арбитражното производство.
2. Приложим закон в арбитражното производство е избраният от страните закон. Изборът на закон се отнася до материалното право, а не и до стълкновителните и процесуалните норми.
3. При изясняване на фактическа и правна страна и когато няма пречка да се реши спора по същество, АС се произнася с мотивирано решение, което е окончателно и слага край на спора. То е задължително за страните и се изпълнява доброволно. В случай на неизпълнение обаче, арбитражното решение подлежи и на принудително изпълнение по реда на ЗМТА и ГПК.
4. По въпросите за нищожността, недопустимостта на решението или ограничаване на страните за равно участие в защита на интересите им пред АС се прилагат правилата на ЗМТА.
5. Постановеното решение на АС подлежи на признаване и изпълнение не само на територията на Република България, а и на територията на всяка друга държава, страна по Конвенцията за признаване и изпълнение по чуждестранни арбитражни решения (ратифицирана и от Република България).

Майя Фезлийска